

УДК 339.727.22

DOI <https://doi.org/10.32782/pdau.eco.2025.4.6>

ОФШОРНІ БАНКІВСЬКІ ЗОНИ ТА ЇХ РОЛЬ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Краснікова Оксана Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, економічних досліджень і туризму,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-1591-9613

Зоря Світлана Петрівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів, економічних досліджень і туризму,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-7918-1371

Ладатко Максим Миколайович

здобувач вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: 0009-0007-9715-5277

У статті узагальнені та систематизовані ключові теоретичні аспекти функціонування офшорних зон у контексті сучасної світової економіки та глобалізації фінансових потоків. Розглянуті та проаналізовані різноманітні підходи до визначення офшорних зон, що існують у науковій літературі та в міжнародній практиці. На основі цього представлені їх класифікаційні ознаки за різноманітними критеріями, включаючи рівень податкового навантаження (податкові гавані, юрисдикції з низькими податками), ступінь прозорості та регулювання, а також за характером дозволених операцій (універсальні та спеціалізовані). Розкрита значуща роль офшорних банківських зон як невід'ємного елемента сучасної системи міжнародних економічних та фінансових відносин. Виявлені та деталізовані ключові причини використання офшорів суб'єктами світового господарства, серед яких: оптимізація податкового навантаження, мінімізація адміністративних витрат, забезпечення конфіденційності, захист активів та вільний доступ до міжнародних ринків капіталу. Окреслено та глибоко проаналізовано суперечливий характер офшорних юрисдикцій, що одночасно виступають ефективним інструментом залучення прямих іноземних інвестицій та мобілізації капіталу у глобальному масштабі та водночас є механізмом ухилення від податкового навантаження, легалізації (відмивання) коштів та фінансування протиправної діяльності. Досліджені позитивні і негативні наслідки функціонування офшорних зон на світовому фінансовому ринку, включаючи вплив на макроекономічну стабільність, справедливість податкової конкуренції та міжнародну фінансову архітектуру. Обґрунтовані та представлені пропозиції щодо удосконалення політики з боку держави з метою ефективної протидії податковому шахрайству та легалізації злочинних доходів, адаптовані до специфіки та потреб українського фінансового сектора.

Ключові слова: офшорна зона, корпорації, фінансові операції, міжнародна політика, іноземна валюта.

Oksana Krasnikova, Svitlana Zorya, Maksim Ladatko
Poltava State Agrarian University

OFFSHORE BANKING ZONES AND THEIR ROLE IN INTERNATIONAL RELATIONS

The article summarizes and systematizes key theoretical aspects of the functioning of offshore zones in the context of the modern global economy and globalization of financial flows. Various approaches to defining offshore zones that exist in scientific literature and international practice are considered and analyzed. Based on this, their classification characteristics are presented according to various criteria, including the level of tax burden (tax havens, low-tax jurisdictions), the degree of transparency and regulation, as well as the nature of permitted operations (universal and specialized). The significant role of offshore banking zones as an integral element of the modern system of international economic and financial relations is revealed. The key reasons for the use of offshore jurisdictions by global economic entities have been identified and detailed, including: tax optimization, minimization of administrative costs, confidentiality, asset protection, and free access to international capital markets. The controversial nature of offshore jurisdictions has been outlined and thoroughly analyzed, as they are both an effective tool for attracting foreign direct investment and mobilizing capital on a global scale, and at the same time a mechanism for tax evasion, money laundering, and financing illegal activities. The positive and negative effects of offshore zones on the global financial market are examined, including their impact on macroeconomic stability, fair tax competition, and the international financial architecture. Proposals for improving state policy with a view to effectively combating tax fraud and the legalization of criminal proceeds, adapted to the specifics and needs of the Ukrainian financial sector, have been substantiated and presented.

Keywords: offshore zone, corporations, financial transactions, international politics, foreign currency.

Вступ. У сучасних умовах стрімкої глобалізації фінансових ринків спостерігається посилення інтеграційних процесів, що супроводжуються активним переміщенням капіталів за межі національних економік. Одним із ключових механізмів міжнародного фінансового співробітництва та водночас – суперечливих явищ є офшорні банківські зони. Вони виступають привабливими юрисдикціями для транснаціональних корпорацій, великих інвесторів і приватних осіб, які прагнуть оптимізувати свої податкові зобов'язання, убезпечити активи та забезпечити конфіденційність фінансових операцій. Останніми роками проблема використання офшорних банківських зон набула особливої актуальності у зв'язку з посиленням уваги міжнародних організацій до прозорості фінансових потоків та справедливого розподілу податкових надходжень. Організації на кшталт OECD, FATF та інших ініціюють реформи, спрямовані на боротьбу з ухиленням від оподаткування, відмиванням коштів та фінансуванням незаконної діяльності через офшорні схеми. У цьому контексті дослідження ролі офшорних банківських зон у міжнародних відносинах є не лише актуальним, а й необхідним для розуміння глобальних фінансових тенденцій і викликів.

Матеріали та методи. Дослідженням виникнення, розвитку, функціонування офшорних банківських зон була приділена увага в наукових працях таких дослідників, як Гетманцев Д., Баула О., Зоріна О., Коссе Д., Бозуленко О. та багато інших. Незважаючи на значущість наукових напрацювань цих авторів, динамізм економічних процесів викли-

кає постійні трансформації та модернізацію офшорних механізмів. Це вимагає безперервного моніторингу та поглиблення досліджень, що й забезпечує їхню високу актуальність.

В процесі проведеного дослідження були використані загально-наукові методи, а саме: аналізу та синтезу, порівняння, методи дедукції та індукції, узагальнення, систематизації, історичний.

Метою статті є дослідження ролі та значення офшорних банківських зон, аналіз переваг та недоліків використання офшорів у світовій фінансовій системі.

Результати. Витоки сьогоденних офшорних практик сягають глибини століть, зокрема фінікійської цивілізації (І тисячоліття до н.е.). Історично доведено, що використання спеціальних податкових преференцій на обмежених територіях завжди було для різних країн ефективним засобом стимулювання господарської діяльності та мобілізації світового капіталу [1].

У світовій фінансовій практиці термін «офшорна зона» використовується для позначення спеціально визначеної юрисдикції або території, на якій створено сприятливі умови для ведення підприємницької діяльності та фінансових операцій, переважно для нерезидентів. Головін Д. В. офшором пропонує вважати території, що надають пільговий режим (зниження податків, звільнення від валютного контролю тощо) для фінансово-кредитних операцій з іноземними учасниками в іноземній валюті [2, с. 153]. Коссе Д. Д. у своєму дослідженні доходить висновку, що «офшорна зона – це один із видів вільних

економічних зон, а саме сервісні вільно-економічні зони, особливістю яких є створення для підприємців сприятливого валютно-фінансового та фіскального режимів, високого рівня банківської та комерційної секретності, лояльності державного регулювання» [3, с. 20]. На нашу думку, офшорна зона – це спеціально визначена юрисдикція (країна, територія або адміністративно-правове утворення), що надає нерезидентам (іноземним фізичним та юридичним особам) сприятливі умови для ведення підприємницької, банківської, інвестиційної чи фінансової діяльності, які включають істотні податкові пільги або повне звільнення від оподаткування, спрощені вимоги до фінансової звітності та бухгалтерського обліку, мінімальний державний контроль за операціями, високий рівень банківської, фінансової та комерційної таємниці, а також відсутність валютного контролю та вимог щодо підтвердження походження капіталу.

На сьогодні застосування офшорних зон стало невід'ємним компонентом світової економічної системи та однією з ключових причин досить вдалого функціонування банківських систем. Слід відмітити, що за сучасного рівня інтернаціоналізації соціально-економічних процесів майже всі статки світового ринку мають тенденцію йти законним і незаконним шляхом у заможні країни, незалежно від того, де вони були вироблені і до чого належать [4, с. 243].

Офшорні зони поділяються на кілька категорій залежно від низки критеріїв, що визначають рівень податкових пільг, характер дозволених операцій та ступінь фінансової відкритості. Основна класифікація офшорів включає такі ознаки:

1. За рівнем податкових пільг офшори поділяються на:

– Повні офшори – це юрисдикції, які повністю звільняють нерезидентів від сплати податку на прибуток, за умови, що економічна діяльність здійснюється за межами території країни. Подібні зони створюють максимально сприятливі умови для виведення капіталу та оптимізації податкових зобов'язань. Прикладами таких офшорів є Британські Віргінські острови, Беліз, Сейшельські острови та Ангілья.

– Часткові офшори – це юрисдикції з низькими податковими ставками, податковими канікулами або зменшеним обсягом податкових зобов'язань. Вони дозволяють не повністю уникати оподаткування, але суттєво його мінімізувати. До таких зон належать Кіпр, Гонконг, Ірландія та Сінгапур [5].

2. За характером дозволених операцій офшорні зони можна розділити на:

– Універсальні офшорні зони, де дозволяється здійснювати широкий спектр банківських, страхових, інвестиційних, торговельних та інших фінансових операцій. Такі юрисдикції є найбільш гнучкими

для міжнародного бізнесу. До них відносять Панаму, Сент-Вінсент і Гренадіни та ОАЕ (Дубай International Financial Centre).

– Спеціалізовані офшори, діяльність яких обмежується окремими сферами – наприклад, виключно банківськими чи страховими послугами. Відомими спеціалізованими офшорними центрами є Лабуан у Малайзії, що спеціалізується на фінансових послугах, та Бахрейн, орієнтований переважно на банківську та страхову діяльність.

3. За рівнем фінансової відкритості та співпраці з міжнародними органами офшори поділяються на:

– Відкриті офшори, які поступово адаптуються до міжнародних стандартів прозорості, укладають угоди про обмін податковою інформацією та співпрацюють із закордонними органами контролю. Прикладами таких юрисдикцій є Кіпр, Гонконг, Сінгапур та Джерсі.

– Закриті офшори, які суворо обмежують доступ до інформації про власників компаній, рух капіталу та банківські операції. Такі юрисдикції, як Британські Віргінські острови, Беліз, Сейшельські острови та Науру, залишаються максимально закритими для зовнішнього контролю та перевірок [6].

Таким чином, офшорні зони суттєво різняться між собою за ступенем податкового навантаження, спектром дозволених операцій і відкритістю до міжнародного фінансового співробітництва, що обумовлює їх різне місце та роль у світовій економічній системі.

Офшорні банківські зони відіграють багатогранну роль у сучасній системі міжнародних відносин, впливаючи на економічні, політичні та соціальні процеси на глобальному рівні [7].

З фінансово-економічної точки зору, офшори приваблюють значні обсяги капіталу завдяки сприятливим умовам оподаткування, гнучкому валютному регулюванню та високій конфіденційності. Вони виступають важливим інструментом для транснаціональних корпорацій, дозволяючи оптимізувати податкове навантаження, зменшити операційні витрати та активно розвивати міжнародну банківську діяльність. У політичній площині офшорні юрисдикції використовуються для накопичення та зберігання капіталів політичної еліти, що дозволяє приховувати значні суми від державного контролю та громадськості. Крім того, кошти, розміщені в офшорних банках, нерідко застосовуються для фінансування політичних кампаній, що послаблює прозорість і контроль над політичними процесами в окремих країнах. Соціальний аспект пов'язаний із наслідками виведення капіталів до офшорів для країн-донорів. Це зменшує надходження до бюджетів, обмежує можливості фінансування соціальних програм, освіти та медицини. У результаті посилюється економічна нерівність, поглиблюється розрив між

багатими та бідними, що негативно впливає на соціальну справедливість і стабільність у суспільстві.

Офшорні банківські зони відіграють помітну роль у сучасній фінансовій системі, створюючи як можливості, так і серйозні виклики для глобальної економіки [6]. До основних переваг їх функціонування можна віднести:

1. Підвищення фінансової мобільності. Завдяки офшорним зонам великі обсяги капіталу можуть швидко переміщатися між юрисдикціями, що дозволяє бізнесу та інвесторам оперативно реагувати на зміни ринкової кон'юнктури.

2. Створення альтернативного фінансового середовища. Офшори забезпечують можливість доступу до фінансових послуг у стабільних та конфіденційних умовах, особливо в ситуаціях, коли традиційні ринки є надто зарегульованими або нестабільними.

3. Захист активів. В умовах політичної чи економічної нестабільності в країнах походження капіталу офшорні юрисдикції дають змогу зберігати майно та кошти в безпечнішому середовищі.

Водночас існує низка загроз, пов'язаних із діяльністю офшорних зон:

- ерозія національних податкових баз (масовий відтік капіталів до офшорів зменшує надходження до бюджетів країн, що негативно впливає на їхні можливості фінансувати соціальні та інфраструктурні програми);

- легалізація незаконних коштів (завдяки анонімності та відсутності суворого контролю офшорні зони нерідко стають майданчиками для відмивання грошей та приховування незаконно отриманих прибутків);

- посилення глобальної фінансової нерівності (використання офшорів доступне переважно великим корпораціям і багатим особам, що посилює дисбаланс у розподілі фінансових ресурсів між країнами та верствами населення);

- фінансування терористичної та кримінальної діяльності (через низький рівень контролю деякі офшори використовуються для акумулювання коштів, які надалі спрямовуються на фінансування незаконних або деструктивних організацій) [8].

З огляду на виклики, які створює діяльність офшорних зон, міжнародне співтовариство активно працює над їх регулюванням і обмеженням негативного впливу. Однією з найактивніших у цьому напрямі є Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD),

яка ініціювала програму BEPS (Base Erosion and Profit Shifting). Її мета – обмежити використання схем ухилення від оподаткування шляхом виведення прибутків до юрисдикцій з низьким податковим навантаженням. Також важливу роль відіграє Financial Action Task Force (FATF), яка координує міжнародну боротьбу з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму [9]. FATF визначає стандарти, за якими країни зобов'язані контролювати фінансові операції, зокрема й в офшорних юрисдикціях. Крім того, активізувалися багатосторонні угоди про автоматичний обмін податковою інформацією, що дозволяють податковим органам країн-учасниць отримувати дані про фінансові операції своїх резидентів за кордоном. Світові тенденції демонструють поступовий курс на деофшоризацію. Це виражається у посиленні контролю над міжнародними фінансовими потоками, ініціативах щодо введення глобального мінімального податку для корпорацій та посиленні вимог до фінансової прозорості.

Проблеми, які стосуються функціонування офшорних зон, на нашу думку, необхідно вирішити наступним чином: створити сприятливий інвестиційний клімат для суб'єктів підприємництва; створити єдину базу даних для суб'єктів, які зареєстрували рахунки в офшорних зонах; запровадження міжнародного стандарту, який зобов'язує розкривати інформацію про офшорну діяльність; створення надійного механізму, що запобігатиме майбутньому відродженню тіньових схем та ухиленню від оподаткування. Для цього необхідно переглянути та вдосконалити законодавство України, зокрема Кримінальний кодекс, щоб забезпечити логічну, адекватну та прозору відповідальність за економічні злочини та посилити її [10].

Висновки. Отже, офшорні банківські зони є суперечливим елементом міжнародної фінансової системи. З одного боку, вони забезпечують гнучкість і захист капіталів, а з іншого – створюють серйозні виклики для податкових систем, соціальної справедливості та безпеки. Це зумовлює потребу у формуванні збалансованої міжнародної політики, яка дозволила б поєднати принципи відкритості ринків із прозорістю фінансових операцій. У перспективі очікується подальше скорочення офшорних привілеїв, впровадження єдиних стандартів регулювання та формування глобальної податкової політики, спрямованої на забезпечення справедливого розподілу фінансових ресурсів та зміцнення економічної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ливдар М. В., Ярошевич Н. Б., Романик В. І. Еволюція та сучасні особливості світової офшорної системи та вплив на Україну. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 38. С. 346–353. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/56.pdf (дата звернення: 28.08.2025).
2. Головін Д. В. Податково-правова характеристика офшорних зон. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 152–160.

3. Косе Д. Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 1. С. 18–23.
4. Краснікова О. М., Винник В. В. Офшорні банківські зони та їх роль у міжнародних відносинах. *Новітні тренди розвитку страхового ринку: синергія інновацій та фінансової безпеки*: збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Київ, 15 травня 2025 р. Київ, КНЕУ, 2025. С. 243–244. URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/19206> (дата звернення 28.08.2025)
5. Гребельник О. П. Основи податкового планування. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 208 с.
6. Кузнєцова Л. В. Офшорні зони: переваги та недоліки для світової економіки. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент*. 2018. № 30. С. 66–71.
7. Шереметинська О.В. Вплив офшорних зон на економіку України. *Економічний простір*. 2016. № 105. С. 58–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_105_8 (дата звернення 28.10.2025).
8. Кондрат І. Ю., Папірник С. Є. Офшорні фінансові центри: особливості функціонування та вплив на вітчизняну й світову економіку. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 37. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-47> (дата звернення: 28.08.2025).
9. Financial Action Task Force (FATF). Рекомендації FATF. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html> (дата звернення 28.08.2025).
10. Мартиненко В. О., Гордієнко В. П. Аналіз функціонування офшорних зон та шляхи подолання наслідків їх негативного впливу на економіку України. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 154–160. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/25.pdf (дата звернення 28.08.2025).

REFERENCES:

1. Lyvdar M. V., Yaroshevych N. B., Romanyk V. I. (2019). Evoliutsiia ta suchasni osoblyvosti svitovoi ofshornoï systemy ta vplyv na Ukrainu [The evolution and current features of the global offshore system and its impact on Ukraine]. *Infrastruktura rynku*, no 38, pp. 346–353. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2019/38_2019_ukr/56.pdf (accessed: 28.08.2025) [in Ukrainian].
2. Holovin D. V. (2015). Podatkovo-pravova kharakterystyka ofshornykh zon [Tax and legal characteristics of offshore zones]. *Naukovyy visnyk Dnipropetrovs'koho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, no 3, pp. 152–160 [in Ukrainian].
3. Kose D. D. (2008). Mistse pravovoho rezhymu opodatkovannia ofshornoï terytorii u sferi rehuliuвання ekonomichnykh vidnosyn [The place of the legal regime for taxation of offshore territories in the sphere of regulation of economic relations]. *Chasopys Kyivs'koho universytetu prava*, no 1, pp. 18–23 [in Ukrainian].
4. Krasnikova O. M., Vynnyk V. V. (2025). Ofshorni bankiv's'ki zony ta ikh rol' u mizhnarodnykh vidnosynakh [Offshore banking zones and their role in international relations]. *Novitni trendy rozvytku strakhovoho rynku: synerhiia innovatsij ta finansovoi bezpeky: zbirnyk materialiv VII Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi internet-konferentsii* (Kyiv, May 15, 2025) (pp. 243–244), Kyiv, URL: <https://dspace.pdau.edu.ua/handle/123456789/19206> (accessed: 28.08.2025) [in Ukrainian].
5. Hrebel'nyk O. P. (2021). Osnovy podatkovoho planuvannia [Fundamentals of Tax Planning], Tsentr uchbovoi literatury, Kyiv [in Ukrainian].
6. Kuznietsova L. V. (2018). Ofshorni zony: perevahy ta nedoliky dlia svitovoi ekonomiky [Offshore zones: advantages and disadvantages for the global economy]. *Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Ekonomika i menedzhment*, no 30, pp. 66–71 [in Ukrainian].
7. Sheremetynska O.V. (2016) Vplyv ofshornykh zon na ekonomiku Ukrainy [Influence of offshore zones on the economy of Ukraine]. *Ekonomichnyi prostir (electronic journal)*, no. 105. pp. 58–66. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2016_105_8 (accessed 28.08.2025).
8. Kondrat I. Yu., Papirnyk S. Ye. (2022). Ofshorni finansovi tsentry: osoblyvosti funktsionuvannia ta vplyv na vitchyznianu j svitovu ekonomiku [Offshore financial centers: features of operation and impact on the domestic and global economy]. *Ekonomika ta suspil'stvo*, no. 37 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-47> (accessed 28.08.2025).
9. Financial Action Task Force (FATF). Rekomendatsii FATF [Recommendations FATF]. URL: <https://fatf-gafi.org/en/home.html> (accessed 28.08.2025).
10. Martynenko, V. O., Hordienko, V. P. (2018). Analiz funktsionuvannia ofshornykh zon ta shliakhy podolannia naslidkiv ikh nehatyvnoho vplyvu na ekonomiku Ukrainy [Analysis of the functioning of offshore zones and ways to overcome the consequences of their negative impact on the Ukrainian economy]. *Ekonomika i suspil'stvo*, no 18, pp. 154–160. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/15_ukr/25.pdf (accessed 28.08.2025) [in Ukrainian].

Стаття надійшла: 10.09.2025

Стаття прийнята: 28.09.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025